



PROKURATUUR

Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn

Teie: 07.11.2025 nr 8-1/8971-1

Meie: 03.12.2025 nr RP-1-6/25/11845

Prokuratuuri arvamus kohtute seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise eelnõule

Prokuratuur tänab võimaluse eest anda arvamus kohtute seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise eelnõule seoses kohtukorralduse muudatustega. Prokuratuur peab vajalikuks esitada omapoolsed märkused.

Prokuratuur ei ole üldjoontes vastu kohtute ühendamisele eelnõus (eelnõu § 1 p 1) kirjeldatud eesmärgil - tagada selge ja tõhus juhtimismudel, kohtunike töökoormuse paindlikum jaotumine ning kohtunike spetsialiseerumine. Samas tuleb märkida, et maakohutute ühendamisel tuleb organisatsiooni suurst arvestades tagada kohtu juhtimismudel, mis on tasakaalus ja tagab nii kohtute sõltumatuse, avalike huvide kaitse kui ka tõhusa juhtimise võimaluse. Samuti tuleb arvestada, et muudatuse tagajärjel ei kannataks kohtupidamise geograafiline kättesaadavus. Eelnõust ja selle seletuskirjast ei selgu, kas ja kuidas seda tagatakse.

Eelnõu põhiseaduspärasuse analüüsi järgi määratletakse kohtunikud, kellele saab konkreetseesse õigusvaldkonda kuuluvat vaidlust jagada. Seejärel võetakse arvesse kohtunike töökoormust, vajadust lahendada asi konkreetse kohtumajas ning viimaks jagatakse kohtuasi valikusse jäänud kohtunike vahel juhuslikkuse põhimõtte järgi. Hüpototeetiliselt võib sellise süsteemi järgi kohtuasja jagamisel vaidlust lahendada Narva kohtumaja kohtunik, kuna seal on töökoormus väiksem. Samal ajal võivad menetlusosalised viibida aga hoopis teistes Eesti piirkondades, näiteks Saaremaal. Selline olukord raskendab oluliselt menetlusosalistel kohtumenetlusest osavõttu. Vähemalt nendes kohtuasjades, kus on menetlusosaliste vahetu osalemine (nt perekonnaasjad, inimeste risküsitlemine üldmenetlustes jmt) äärmiselt oluline, tuleks tagada kohtuasja arutamine menetlusosalistele lähemal asuvas kohtumajas või pakkuda välja meetmed, mis võimaldavad inimestel mõistlikul viisil kohtumajja kohale tulla.

Mitmete prokuröride hinnangul on juba käesolevalt teatud kohtumenetluste keerulisim osa menetlusosaliste kohtusse tulemise korraldamine. Antud probleemi raskuspunktiks ei ole pelgalt vahemaa pikkus menetlusosaliste ja kohtumaja vahel, vaid ka ühistranspordi korraldus erinevate maakondade sees ning maakonnakeskuste vahel. Nii võib ette tulla olukordi, kus menetlusosaline saab istungipäeva lõppedes ühistranspordiga Tartust Võrru, kuid Võrust Värskasse enam ühistransport ei liigu. Prokuratuur on seisukohal, et kohtukorralduse muudatustega ei tohi kohtumenetlus menetlusosalistest veelgi kaugeneda. Kuigi kohtunike spetsialiseerumine ja eriettevalmistus toetab konkreetseesse valdkonda kuuluva vaidluse lahendamist, ei ole vaidluse efektiivse lahendamise eesmärk täidetav, kui menetlusosalistel ei ole võimalik kohtuistungitest osa võtta selle kauguse tõttu.

RIIGIPROKURATUUR

Wismari 7 / 15188 TALLINN / 694 4400 / info@prokuratuur.ee / www.prokuratuur.ee
Registrikood 70000906

Prokuratuuri hinnangul on oluline, et kohtukorralduse muudatusega ei kaugeneks eeluurimiskohtunik ja jälituskohtunik prokuratuurist. Kuna käesolevalt ei ole kriminaalmenetlus veel täielikult digitaalne, peab olema võimalus prokuröril anda mitmekõitelisi kriminaaltoimikuid kohtule üle paber kandjal ilma, et selleks tuleks sõita pikki vahemaid.

Lisaks ei ilmne seletuskirjast, kui suureks võivad kujuneda prokuratuuri majutus- ja sõidukulud, kui prokurörid peavad sõitma üle riigi erinevatesse kohtumajadesse.

Eelnõu § 1 punkti 70 järgi ei ole haldus- ja arendusnõukogu alaliseks liikmeks riigi peaprokurör. Prokuratuur sellega ei nõustu. Seletuskirja kohaselt lähtub eelnõus märgitud haldus- ja arendusnõukogu koosseis eesmärgist tagada nõukogu võimalikult laiapindne koosseis, et arvestada parimal viisil ühiskonna ja menetlusosaliste vajadustega, tagada nõukogu asjatundlikkus ning lisada otsustele kohtusüsteemivälist vaadet. Prokuratuur on kriminaalmenetluses oluline menetlusosaline, mistõttu tuleks antud eesmärgi täitmiseks nõukogu liikmena kaasata riigi peaprokurör (sarnaselt kehtiva õigusega), mistõttu teeb prokuratuur ettepaneku sätet selles osas täiendada.

Eelnõu § 1 punkt 99 näeb ette kohtunike roteerumise võimalused. Nende võimaluste laiendamiseks teeb prokuratuur ettepaneku täiendada kohtute seaduse § 58⁴ lõiget 2 ning lisada sättesse võimalus olla valitud või nimetatud prokuröri ametikohale.

Eelnõu § 2 punkti 1 kohaselt kaasatakse maakohtus kriminaalasja arutamisele kaks rahvakohtunikku, kui vähemalt üks süüdistatavatest taotleb seda enne kohtu alla andmist. Prokuratuuri hinnangul ei lahenda muudatus suurte ja keerukate kriminaalasjade kohtumenetluste sujuva korraldamise ja kulgemise seniseid probleeme. Suure tõenäosusega taotlevad esimese astme korruptsiooniasjades süüdistatavad rahvakohtunike osavõttu. See tähendab, et rahvakohtunike institutsiooniga kaasnevad probleemid ei lahene. Nii võib rahvakohtuniku kohtuistungilt puudumine lükata asja arutamist edasi. Samuti tingib rahvakohtuniku vahetumine asja kohtuliku arutamise algusest peale. Prokuratuur teeb ettepaneku rahvakohtunike institutsioon ära kaotada või kaasata rahvakohtunikke vaid esimese astme isikuvastaste kuritegude kohtumenetlustes.

Täiendavalt toob prokuratuur välja, et planeeritavate kohtukorralduse muudatustega on vaja muuta kriminaalmenetluse seadustikus sätteid, mida ei ole eelnõus välja toodud. Näiteks ei ilmne eelnõust, kuidas edaspidi korraldatakse KrMS §-s 27 sätestatud kohtuniku puudutava kriminaalasja kohtualluvus, kus kohtunik on menetlusosaline või tekib vajadus kohtuniku suhtes anda jälitusluba.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Taavi Pern

juhtiv riigiprokurör, riigi peaprokuröri asendaja